

החשמונאים בנתיבים

1 סופם של החשמונאים

רבי שמעון אומר: שלושה כתרים הם, כתר תורה וכתר כהונה וכתר מלכות, וכתר שם טוב עולה על גביהן². ולא נמצא אף אחד שזכה לשלושתם יחד כי אם משה רבינו³, וזולתו לא יתכן לשום נברא להיות מלך וכהן.

זו היתה הסיבה שלא נשאר מהחשמונאים⁴, שכיון שהיו כהנים ונטלו גם כתר מלכות, לפיכך נענשו⁵, שכתר כהונה הוא רק לזרע אהרן⁶ וכתר מלכות הוא רק לזרע דוד⁷.

נקודת מבט אחרת על החשמונאים

יש מי שמפרש את סופם של החשמונאים מנקודת מבט אחרת ורואה כאן חשבון אלוקי מדוקדק עם החשמונאים ודוקא בגלל **גדלותם וקדושתם**.

¹ דרוש לבר מצוה, שנת תרצ"ח בירושלים.

² משנה מסכת אבות פרק ד, משנה יג.

³ רש"י מסכת סנהדרין דף טז ע"ב ד"ה וכן תעשו (שמות כה, ט) לדורות - מה משכן על פי משה והוא במקום סנהדרי גדולה, אף לדורות על פי סנהדרי גדולה.

רמב"ם הלכות בית הבחירה פרק ו הלכה יא : **ומשה רבינו מלך היה.**

ויקרא רבה (וילנא) פרשת שמיני פרשה יא סימן ו : כל מ' שנה שהיו ישראל במדבר, **לא נמנע משה מלשמש בכהונה גדולה**, הה"ד : **משה ואהרן בכהניו**, ושמאל בקראי שמו, קראים א' ה', והוא יענם (תהילים צט, ו).

⁴ בגמרא בבא בתרא דף ג ע"ב מסופר : הורדוס, עבד של בית חשמונאי היה. נתן עיניו באותה תינוקת מבנות משפחת החשמונאים, ורצה לשאתה לאשה. יום אחד שמע הורדוס בת-קול האומרת: "כל עבד שמורד עכשיו, מצליח". **עמד הורדוס והרג את כל אדוניו בני משפחת חשמונאי**, והשאיר בחיים את אותה צעירה, שרצה לשאתה לאשה.

כשראתה אותה תינוקת שרוצה הורדוס לשאת אותה, עלתה לגג, והרימה את קולה ואמרה: "כל מי שיבוא בעתיד ויכריז על עצמו "אני, מבית חשמונאי", הרי ודאי שהוא עבד.

⁵ מיוסד על דברי הרמב"ן בפירושו לתורה, בראשית מט, י : **ולפי דעתי היו המלכים המולכים על ישראל משאר השבטים אחרי דוד עוברים על דעת אביהם ומעבירים נחלה... וכאשר האריכו ישראל להמליך עליהם משאר השבטים מלך אחר מלך ולא היו חוזרים אל מלכות יהודה עברו על צוואת הזקן ונענשו בהם**, וכמו שאמר הושע (ח, ד) : "הם המליכו ולא ממני...".

זוה היה עונש החשמונאים שמלכו בבית שני, כי היו חסידי עליון, ואלמלא הם נשתכחו התורה והמצות מישראל, ואף על פי כן **נענשו עונש גדול**, כי ארבעת בני חשמונאי הזקן החסידים המולכים זה אחר זה עם כל גבורתם והצלחתם נפלו ביד אויביהם בחרב. והגיע העונש בסוף, למה שאמרו רז"ל (ב"ב ג ע"ב) כל מאן דאמר מבית חשמונאי קאתינא עבדא הוא, שנכרתו כולם בעון הזה. ואע"פ שהיה בזרע שמעון עונש מן הצדוקים, אבל כל זרע מתתיה חשמונאי הצדיק לא עברו אלא **בעבור זה שמלכו ולא היו מזרע יהודה ומבית דוד**, והסירו השבט והמחוקק לגמרי, **והיה עונשם מדה כנגד מדה**, שהמשיל הקב"ה עליהם את עבדיהם והם הכריתום.

ואפשר גם כן שהיה עליהם חטא במלכותם, מפני שהיו כהנים ונצטוו (במדבר יח, ז): "תשמרו את כהנתכם לכל דבר המזבח, ולמבית לפרכת ועבדתם, עבדת מתנה, אמן את כהנתכם...". **ולא היה להם למלוך רק לעבוד את עבודת ה'.**

⁶ שנאמר במדבר כה, יג : והיתה לו ולזרעו אחריו, **ברית כהנת עולם**, תחת, אשר קנא לאלהיו, ויכפר על בני ישראל.

⁷ שנאמר בתהלים פט, לו : **זרעו לעולם יהיה**, וכסאו כשמש נגדי.

מדרשותיו של רבי עמרם אבורביע זצ"ל בערך **חשמונאים**

וכך מפרש את הענין ר' צדוק הכהן מלובלין⁸ :

על כן כשבא הורדוס לידבק בזרעם, לא עלתה בידו⁹, כי זה כל שורש **קדושת החשמונאים** המתפשט בכל זרעם אחריהם, מאחר **שפעלו הקדושה לישראל קבוע לדורות עולם**, שלא יניחו להתערב עמהם זרע נכר. **ולפי שה' יתברך רצה להניח ערבוביא זה עדיין בעולם עד עת קץ, על כן נתעלם זרע החשמונאים.**

הוי אומר, פיזורם והיעלמם של החשמונאים הוא דוקא מגודל קדושתם וייחודם!

⊠ האם אכן לא נשאר מזרעם זכר?

ממשיך ר' צדוק הכהן מלובלין (שם) ומסביר:

אין רצונם לומר: דלא נשאר לגמרי מהם, וחלילה מי שעשה התשועה הגדולה הזאת בישראל יכלה זרעו מן העולם...
(ו)למה יגיע עונש זה לחשמונאי הצדיק שלא נטל מלוכה שלא ישאר כלום מזרעו?

אבל ברור בעיני, דהכוונה **שלא נשתייר מזרעו בפרסום ומי שיתייחס אחריו...** (חלק נענשו) והשאר נחבאו והעלימו עצמם ולא פירסמו יחוסם.

⊠¹⁰גבורת החשמונאים ונצחון התורה

גם במקום שהאומה נמצאת בשבר גדול כים¹¹, לא אלמן ישאל¹², ומתוך השברון צומחת גבורה גדולה, נצחון גדול והארה גדולה ואלו ד"ק של הנ"ע:

והנה לא אלמן ישאל מגיבורים צדיקים, הכהנים החשמונאים... בראותם במו עיניהם מה שעוללו אחיהם המתיוונים שנגשו להעלות חזיר על המזבח¹³, קפצו כאריות על הבוגד ועל כל בני לווייתו... ובשורת הצלחתם נפוצה מהר... ובמשך שלוש שנים גירשו את האויב מארץ הקודש וטהרו את המקדש והרימו קרן התורה ומאז התחילה תקופת התנאים.

נצחון זה היה נצחון התורה, נצחון הקדושה ולכן בהניח ה' אותם מכל אויביהם הכניסו החשמונאים חגיגת נצחון זו אל הקודש פנימה ובכ"ה בכסלו חנכו המזבח החדש והוקבע לדורות עולם, **חג האורים.**

⁸ רסיסי לילה אות נז.

⁹ ראה לעיל הערה 4 מדברי הגמרא ב"ב ג ע"ב.

¹⁰ דרוש לחנוכה, שנת תרצ"ג.

¹¹ ע"פ איכה ב, יג : כי גדול כים שברך, מי ירפא לך.

¹² ע"פ ירמיהו נא, ה.

¹³ ע"פ יוסיפון, הספר הרביעי פרק כ עמ' 48 : ובדברו כן הפריץ, וישלוף את חרבו ויתז ראש חזיר אחד, ויקחהו, וילך אל המזבח אשר בנו להבלי המלך אנטיוכוס לזבוח עליו, וישם ראש החזיר על המזבח, ויקשור אותו לפסילי אנטיוכוס ולצלמיו, ויעלהו על המזבח ההוא וישחטוהו כמשפט העולות אשר היו נקרבות על המזבח הקודש. **ומתתיהו צופה מההר רואה.**

וירא מתתיהו את מעשה הפריץ ויקנא לאלוקיו, ויקצוף ותבער בו חמתו, וישלוף חרבו וידלג על המזבח ההוא, ויכה את הפריץ בחרבו על צוארו, ויגבה את ראשו לעוף השמים למעלה, ויפול הראש לפני שר המלך... וישרוף באש אותו עם גוף החזיר...

ויתקע מתתיהו בשופר ויצעק את עם יהודה לבוא אליו ויתן אות המלחמה וגבורה הוא מתתיהו הכהן הגדול אשר הרים יד תחילה במלכות יוון...